

Gönderim Tarihi: 18.03.2022

Kabul Tarihi: 25.05.2022

CEBEL-İ BEREKET LİVASINDA YAŞANAN EŞKIYALIK OLAYLARI (1914-1918)

The Banditry Events Lived in Cebel-i Bereket Sanjak (1914-1918)

Aydın EFE

Doç. Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi ABD
yorturk33@gmail.com

ORCID ID:0000-0001-6178-9904

Sıraç AKTÜRK

Doktor, Tarih Bölümü,
siracakturk@outlook.com

ORCID ID: 0000-0002-0109-8738

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Birinci Dünya Harbi, bütün Osmanlı ülkesinde ekonomik, toplumsal, siyasal ve askeri alanlarda durdurulamaz bir yıkımın yaşandığı bir süreç olmuştur. Bu çalışmada, Birinci Dünya Harbi yılları ve sonrasında Cebel-i Bereket Livası dâhilinde meydana gelen eşkıyalık olayları ve jandarmanın bu olaylar karşısındaki mücadelesi ele alınıp değerlendirilmiştir. Çalışmada evvela Cebel-i Bereket'in mülki idâri geçmişinden bahsedildikten sonra araştırma dönemi boyunca bölgede yaşanan şekâvetin muhtelif nedenleri, Müslüman ve gayrimüslim çetelerin zararlı faaliyetleri ve bu faaliyetlere karşı alınan tedbirlerin neler olduğu konusu ele alınmıştır. Ayrıca eşkıyalık olaylarına karşı mücadelede seyyar jandarma birliklerinin önemine ve karşı mücadele esnasında ön plana çıkan isimlere değinilmiştir. Çalışmanın ana kaynağını, Osmanlı Arşivi'nin çeşitli tasniflerinden temin edilen belgeler oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Harbi, Cebel-i Bereket, Eşkıyalık, Jandarma.

Abstract

The First World War was a process in which an unstoppable destruction was experienced in the entire Ottoman country in the economic, social, political and military fields. In this study, the banditry events that took place in the Cebel-i Bereket Livâ during the First World War and the struggle of the gendarmerie against these events were discussed and evaluated. In the study, after first mentioning administrative history of Cebel-i Bereket, the various causes of discord in the region during the research period, the harmful activities of Muslim and non-Muslim gangs and the measures taken against these activities were discussed. In addition, the importance of mobile gendarmerie units in the fight against banditry and the names that came to the fore during the fight against banditry were mentioned. The main source of the study is the documents obtained from the various classifications of the Ottoman Archive.

Keywords: First World War, Cebel-i Bereket, Banditry, Gendarme.

1. GİRİŞ

Örgütlü siyasal toplumun ortaya çıkması ve muayyen bir toprak parçası üzerinde formel sınırlar oluşturması sonucu, merkezi otorite de

teritoryal (ülkesel) ve toplumsal artı-değere ait kaynakları yasal bir meşruiyet üzerinden denetlemeye başlamıştır. Süreç içinde türlü nedenlerle bir takım gayr-i kanuni organize gruplar da zor ve cebir yoluyla politik bir ünite olarak siyasal otoritenin denetlediği kaynaklara meşruiyet zemininden uzak bir şekilde el koymaya yönelmişlerdir.

Toplumsal eşkıyalık kabileye ve kan bağına dayalı örgütlenmenin evrimleşmeye başladığı aşamayla modern kapitalist ve endüstriyel toplum arasında bulunan, kan bağına dayalı toplumun çözülme ve tarımsal kapitalizme geçiş aşamalarını da içeren bütün toplumlarda görülür (Hobsbawm, 1997, s.13).

İnsanlık tarihi boyunca siyasi düzenin ve iktisadi durumların bozulmuş olduğu bölgelerde, birtakım kişilerin cebir yoluyla şahısların mallarına el koyarak canlarına kıydıkları, onlara maddi ve manevi zarar verdikleri, bazen de bu işi örgütlenerek yaptıkları görülmektedir (İlgürel, 1995, s. 466-467).

Bu bağlamda Osmanlı toplumunun sosyo-ekonomik yaşamında meydana gelen bozulmalar, merkezi devlet gücünün siyasal, askeri, sosyal ve ekonomik saiklerden dolayı zayıflaması, yasaların bu nedenle uygulanamaması ve yanı sıra maddi ve manevi zulmün başlaması toplumda başkaldırının yani eşkıyalığın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Ünver, 2018, s. 109; Erdoğan, 2012, s. 247).

2. EŞKIYALIĞIN TANIMI VE OSMANLILARDA EŞKIYALIĞA DAİR

Eşkîya; *bedbaht, talihsiz, günahkâr, âsi* gibi anlamlar taşıyan *şakî* sözcüğünün çoğuludur (Ş. Sami, 1989, s. 781; Bardakoğlu, 1995, s. 463). Genel manada ise *soygun yapıp halkın malına ve canına kasteden, etraftı haraca kesen gruplar* anlamında kullanılmıştır. İslâm tarihinde “yol kesen” anlamında *harrâbe* veya *kuttâu't-tarîk* kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Osmanlıların ise *kuttâu't-tarîk* kavramını kullanmakla birlikte *yol kesenler* anlamında *şakî* ve *eşkîya* tabirlerini tercih ettiklerine rastlanılmaktadır (İlgürel, 1995, s. 467). Ayrıca Osmanlı belgelerinde, eşkıyalık faaliyetlerinde bulunan kişilere *haramî, ehl-i fesad veya suhte eşkıyası* denildiği de bilinmektedir (Maden, 2018, s. 16).

Osmanlı Devleti'nin klasik döneminde de eşkıyalık olaylarının meydana geldiği bilinmekte olup bu olaylar, Celali İsyancılar olarak adlandırılmaktadır (Akdağ, 1995).

Eşkîyalığın, Osmanlıların da dâhil bulunduğu Akdeniz

coğrafyasında 14. yüzyıldan itibaren etkisini hissettirmeye başladığı ve 16. yüzyılda giderek tırmanma eğilimi gösterdiği ve 17. yüzyılda büyük bir sorun haline geldiği dikkati çekmektedir. Ancak 18. yüzyılın ortalarından itibaren Anadolu'da güçlenen âyanlar, görevleri gereği bölgelerinin güvenlik problemleriyle ilgilenmeye başladıklarından dolayı Anadolu'da büyük oranda sükûneti sağladılar. Bir sonraki yüzyılda, Tanzimat'ın ilanından sonra, eşkıyalık hareketlerinde yeniden bir artış söz konusudur. Çıkarılan yeni ceza kanunu sebebiyle eşkıya takibinin zorlaşması, bazı bölgelerde eşkıyalık faaliyetlerinin artmasına yol açmıştır (İlgürel, 1995, s. 467-468). Genel bir çerçeve ile eşkıyalık olaylarının 18. yüzyılın sonlarından itibaren ve 19. yüzyılda arttığı görülmektedir (Ürkmez, 2015, s. 32).

Osmanlı Devleti iç güvenliği sağlamak amacıyla 19. yüzyılda çeşitli tedbirler almıştır. Devlet otoritesini tanımayan göçebe aşiretleri iskân etmeyi düşünerek bunu uygulama yoluna gitmiştir. Bu maksatla 1865 tarihinde aşiretleri iskân maksadıyla Fırka-i Islâhiye oluşturulmuştur (Cevdet Paşa, 1991, s. 107-108; Yörük, 2017, s. 19). Ayrıca nüfus hareketliliğini kontrol edebilmek amacıyla bazı düzenlemelerin yapıldığı bilinmektedir.¹ Taşraya nüfuz edebilmek ve olayları önleyebilmek gayesiyle jandarma ve polis teşkilatlarının kurulduğu görülmekle birlikte bu teşkilatlanmanın, Ermeni Meselesi ve Makedonya'da meydana gelen hadiseleri bahane eden Avrupalı devletlerin Osmanlılara yaptıkları baskıların ortadan kalkmasına yardım edeceği düşünülmektedir (Özbek, 2004, s. 63-73; Ürkmez, 2015, s. 33).

Osmanlı Devleti'nde iç güvenliği sağlamak amacıyla kuruluş tarihi konusunda farklı tarihlendirmeler yapılsa da 1839 yılında kurulduğu görüşü ağır basan Jandarma² teşkilatının (Özcan, 2013, s. 176), konumuz itibarıyla eşkıyalık olaylarını bastırma konusunda Osmanlı'nın son yıllarına kadar faal olarak görev yaptığı bilinmektedir. Ayrıca eşkıyalığın önlenmesine yönelik olarak farklı tarihlerde padişahlara layihalar sunulmuştur. Bu layihalardan biri de Sultan II. Abdülhamid'e sunulan layihadır (Ürkmez, 2015, s. 33).³

Birçok taşra mahallinde⁴ olduğu gibi Cebel-i Bereket Livasında da

¹ Bu konuyla alakalı olarak Men-i Mürûr ve Pasaport düzenlemelerinin yapıldığı görülmektedir (Çadırcı, 1993, s. 170; Çadırcı, 2017, s. 153). Men'i Mürûr Nizamnamesi 16, Pasaport Nizamnamesi ise 17 maddeden oluşmaktadır (Çadırcı, 2017, s. 158-167; 168-172).

² Jandarma teşkilatı kurulduktan sonra Anadolu ve Rumeli'de jandarma personeli yetiştirmek amacıyla bazı mektepler açıldığı görülmektedir. Bu mekteplerden bazıları İzmir, Üsküp ve Selanik jandarma mektepleridir (Çakmak, 2018, s. 117-138; Karcı, 2018, s. 97-116; Demirel, 2018, s. 155-174).

³ Bu layiha metni için bkn. (Ürkmez, 2015, s. 38-63).

⁴ Birinci Dünya Savaşı yıllarında Adana vilayetinde meydana gelen eşkıyalık olayları için bkn. (Efe, 2021).

eşkıyalık olayları yaşanmış olup bu çalışmada, Birinci Dünya Harbi yıllarında ve akabinde bu havalide muhtelif nedenlerden dolayı meydana gelen eşkıyalık olayları ele alınıp değerlendirilmiştir. Günümüzde Cebel-i Bereket ismiyle bir mülki yönetimin olmayışından dolayı esas konuya giriş yapmadan evvel, adı geçen livanın mülki idâri tarihinden kısaca bahsetmek faydalı olacaktır.

3. CEBEL-İ BEREKET SANCAĞININ İDARİ YAPISI

Araştırma dönemi boyunca Cebel-i Bereket'in merkez kazası olan Osmaniye, Fırka-i Islâhiye'nin bilhassa Çukurova ve civar bölgelerdeki başarılı çalışmaları ve devlet otoritesinin yeniden tesis edilmesi sonucunda, 1866 yılında Halep Vilâyetine bağlı Adana Livasının Payas Kaymakamlığı dâhilinde yeni bir kaza olarak teşkil edilmiştir (Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye, 1283, s. 172; 1284, s. 183; Halaçoğlu, 1996, s. 36).

1869 yılında Kozan Livasına bağlı olduğu anlaşılan Osmaniye kazasının (Salnâme-i Vilâyet-i Halep, 1286, s. 85), 1871-1878 yılları arasında ise Payas Livasına dâhil edildiği bilinmektedir (Salnâme-i Vilâyet-i Adana⁵, 1289, s. 124, 125; 1290, s. 121; 1293, s. 109; 1294, s. 105). Kozan Sancağında 1878-1879 yıllarında çıkan bir isyan nedeniyle Payas Livası, kaza statüsüne düşürüldükten sonra mutasarrıflık merkezi Yarpuz⁶ olmak üzere Cebel-i Bereket Livası kurulmuştur (Karaboran, 1996, s. 24). Bu gelişme üzerine, Osmaniye ile kaza statüsüne düşürülen Payas, 1879 yılından itibaren Cebel-i Bereket Livasını teşkil etmektedir (AVS, 1296, s. 197-198; 1297, s. 147, 155; 1299, s. 116-117; 1308, s. 168, 170; 1309, s. 171-172; 1312, s. 243, 246; 1318, s. 133, 139; 1320, s. 146, 149; Ürkmez-Efe, 2015, s. 22; Atam, 2020, s. 210).

Mutasarrıflık merkezinin Osmaniye'ye ve Osmaniye Kaymakamlığının da Yarpuz'a taşınması 1901 yılında talep edilmekle birlikte (BOA, DH. MKT. 2454-118; Aktürk, 2021, s. 37), bu talep 1906 yılına kadar sürüncemede kalmıştır. Bu tarihte Erzin'e taşınan mutasarrıflık merkezinin 1909 yılında ise Osmaniye'ye nakledildiği görülmektedir (Kolutek, 2020, s. 152, 155).⁷

⁵ Bundan sonraki kullanımlarda AVS kısaltması kullanılacaktır.

⁶ Günümüzde Osmaniye iline bağlı bir köydür (Tıraş, 2009, s. 22). Yarpuz'un Cebel-i Bereket'in merkezi olduğunu belirten çalışmalar için bkn. (Cuinet, 1891, s. 101; Candeğer, 2021, s. 23).

⁷ Cebel-i Bereket sancak merkezinin Osmaniye'ye taşınması ile ilgili Osmaniye müftülüğü de yapan Ahmet Akbaş'ın Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivindeki 1923-1257 numaralı özlük dosyasındaki 6 Haziran 1910 ve 12 Ocak 1924 tarihli tercüme-i hal belgelerinde de bilgi

Cebel-i Bereket Livası, 1924-1933 yılları arasında vilâyet statüsüyle varlığını koruduktan sonra bu tarihte lağvedilmiştir (Sezen, 2017, s. 146). Uzun süre Adana'ya ilçe statüsünde bağlılığını devam ettiren Osmaniye, 28.10.1996 tarih ve 22801 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 24.10.1996 tarih ve 4200 sayılı kanun ile yeniden il yapılmıştır (Resmi Gazete, 1996, s. 1; Candeğer, 2020, s. 304).

4. CEBEL-İ BEREKET LİVASINDA EŞKIYALIK OLAYLARI

Birinci Dünya Harbi boyunca Cebel-i Bereket Livasında tespit edilen eşkıyalık olaylarının Osmaniye, Dört Yol, Bahçe ve Hassa kazalarında meydana geldiği görülmektedir. Osmanlı Devleti, I. Cihan Harbine 1914 yılının son çeyreğinde dâhil olmuş olduğundan, bu yıl içinde bölgede yaşanan diğer eşkıyalık olaylarından da bahsetmenin konu bütünlüğü bakımından faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, 1914 yılı içinde bölgede tespit edilen ilk eşkıya, kayıtlarda *meşhur şaki* olarak tanımlanan Kamali Vartuvar'dır. Bu isim son iki senedir Maraş, Cebel-i Bereket ve Kozan livalarında şekâvetle asayiş ihlal etmekteydi. Hapishaneden firar eden ve uzun süredir ele geçirilemeyen Kamali Vartuvar ve yanındaki altı şahıs, yapılan takibat sonucunda Dört Yol kazasının Başdeğirmen adlı mahallinde Cebel-i Bereket Polis Müdüriyeti komiser muavini Hüsamet'in Efendi, Dört Yol polis memuru Osman Nuri Efendi ve birkaç jandarma efradı tarafından yakalanmıştır. Cebel-i Bereket Mutasarrıflığından 27 Aralık 1913 (14 K. evvel 1329) tarihinde Emniyet-i Umumiye Müdürlüğüne gönderilen tahriratta, yakalanmasında gayret gösteren isimlerin birer maaş ile taltifi için izin istenmiştir (BOA, DH. EUM. MEM. 131-18).

Bir diğer eşkıya, Osmaniye kazasında faaliyet gösteren Çakır oğlu Hasan'dır. Ahalinin can ve mal güvenliğini iki yıldan fazladır tehdit eden bu şaki, seyyar jandarmanın takibatı sonucu yakalanmıştır (BOA, DH. EUM. MEM. 161-38). Eşkıya, yerel halkın yanı sıra hükümetin gözetiminde çalışmalarını sürdüren yetkili kimseleri de gasp etme girişiminde bulunmuştur. Bu minvalde Bağdat demiryolu projesi müteahhitlerinden İtalyalı Viniveki'nin, 9 Eylül 1913 tarihinde Adana'ya gidişi sırasında Mamûre denilen mahal ile ilgili projenin 472. kilometresi arasında sekiz şakinin saldırısına uğradığı ve 120 Osmanlı lirasının gasp edildiği bilinmektedir. Bunun üzerine Adana'daki İtalya Konsolosluğunun baskıları

---

vardır. Müftü Ahmet Akbaş ile ilgili bilgiler Aydın Efe-Ümmügülsüm Candeğer tarafından 5-7 Ocak 2022 tarihinde yapılan *Osmaniye ve Çevresinin İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılı Sempozyumunda* bildiri olarak sunulmuştur.

sonucu başlatılan takibatta, failin Diyarbakırlı İsmail Çavuş olduğu ortaya çıkmıştır. Adana valisi, yakalanan İsmail Çavuş'un üzerinden Viniveki'nin parasının 10 lira eksikle bulunduğunu, Adana'ya gelen Halep İtalya Konsolosuna ve Adana konsolos vekiline birkaç gün sonra resmen bildirmiştir (BOA, DH. EUM. EMN. 68-18).

Cebel-i Bereket Livasında yaşayan Ermenilerden çete kurarak eşkıyalık faaliyetlerinde bulunanlar vardır. Örneğin, Dört Yol kazasının Çökek yaylasına gelen Hassa kazasının Kürecioğlu⁸ köyünden Hasan oğlu Hasan, sabahleyin Dört Yol'da yağ satarak geri döndüğü sırada Kevil adlı mevkide dört kişilik bir Ermeni çetesi tarafından saldırıya uğrayarak 1.000 küsur kuruş parası gasp edilmiş ve sağ böğründen yaralanmıştır. Bunun üzerine yapılan takibat neticesinde, Dört Yol'a geldikleri anlaşılan çete üyeleri burada yakalanarak Adliyeye teslim edilmişlerdir (BOA, DH. EUM. EMN. 89-1).

Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı yılda bölgede tespit edilen ilk şikâvet ise Osmaniye kazasında artan hayvan hırsızlığı olayıdır. Bu minvalden olarak Koçi köyünden Çobanoğlu Ali isimli şakinin yayla zamanı civar yerleşim yerlerinden çaldığı hayvanları Haçin'e götürüp sattığı ve bu hususta şikâyet edildiği görülmektedir. Şikâyetlerin artması üzerine yapılan tahkikatta; Ali ve arkadaşı Karabet'in uzun süredir hayvan kaçakçılığı yaptığı anlaşılmış ve her ikisi de jandarma tarafından ele geçirilmiştir (BOA, DH. İD. 104-12).

Cebel-i Bereket Sancağında şikâvet hareketlerinde bulunanların bazen jandarma ile çatıştıkları söz konusudur. Bu minvalden olmak üzere Cebel-i Bereket dâhilinde şikâvet eden Ökkeş Ali çetesinden Çıplak Abo, Kürt Dağlı Halil, Kayabaşlı Ökkeş, Çerçili köyünden Deli Ökkeş ve Tesbi⁹ köyünden İsa, jandarma ile yapılan çatışma neticesinde ölü olarak ele geçirilmişlerdir. Çetenin üyesi iken sonradan ayrılan Dört Yolcu Ahmet, Ekbezli Kerimoğlu Mahmut ve Deli Ahmet ile yapılan çatışmada ise takip müfrezesinden, seyyar jandarma efradından, Manisalı Ahmet oğlu Mustafa'nın yaralandığı ve jandarma kumandanı mülazım-ı sani Abdülkerim Efendi'nin fevkalade gayret gösterdiği belirtilerek bu hususta kendisinin ödüllendirilmesi için mahalli yetkililer tarafından müsaade istenmiştir (BOA, DH. EUM. 6. Şb. 2-4).

Bölgede tek başına şikâvet eden şakilerin varlığı bilinmektedir. Örneğin, haksızlığa uğradığı iddiasıyla Dört Yol kazasında Ekim 1917

⁸ Günümüzde Küreci şeklinde kullanılmaktadır (Türkiye Mülki İdare Bölümleri, 1971, s. 31).

⁹ Bugünkü Yağızlar köyü/İslahiye (Türkiye Mülki İdare Bölümleri, 1971, s. 27).

tarihinde dağa çıkan Yörük Ali oğlu Hasan'ın haneleri basıp çeşitli ziynet eşyalarını gasp ettiğinin ihbarı üzerine, yapılan takibat sonucu bir hanede jandarmalar tarafından etrafı sarılmıştır. Ancak teslim olmaması üzerine çıkan çatışmada ölü olarak ele geçirilmiştir (BOA, DH. EUM. 3. Şb. 47-30).

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'na girdikten sonra Ermeni¹⁰ komitelerinin düşmanla işbirliği yaptığını ve Anadolu'da birbiri ardından isyanlar çıktığını haber alınca, hadiselerin yatışacağı zannıyla kesin bir tedbir alma yoluna gitmemiştir. Ancak Ermenilerin cephede ve cephe gerisinde düşmanların işine yarayacak faaliyetlerde bulunmaya devam etmeleri üzerine Osmanlı Hükümeti, Ermeniler konusunda köklü tedbirler almak zorunda kalmıştır. Bu doğrultuda hazırlanan sevk ve iskân kanunu, evvela doğrudan doğruya cephelerin güvenini sarsacak bölgelerde uygulanmıştır. Bu bölgelerden birisi, Sina cephesi gerisinde bulunan Mersin ve İskenderun bölgeleriydi (Altıntaş vd., 1993, s. 5-6, 8). Ermeniler için Kilikya olarak bilinen bu bölge Adana, Çukurova, Tarsus ve Toros Dağları'nın güneyi ve Akdeniz'in kuzeyinden ibaret olup bahsi geçen yerler dini, tarihi ve stratejik öneme sahip olduğundan dolayı Ermeni örgütlerinin en yoğun faaliyet alanlarından birini oluşturmaktadır (Güher, 2018, s.242-243). Dâhiliye Nezâretinden 23 Mayıs 1915 (10 Mayıs 1331) tarihinde Adana ve Halep vilâyetleri ile Maraş Mutasarrıflığına gönderilen telgrafta; Adana, Mersin, Kozan ve Cebel-i Bereket livalarında sakin Ermenilerin Suriye Vilâyetinin doğu tarafına ve Halep Vilâyetinin doğu ve güneydoğusuna nakil ve iskânı bildirilmiştir. Tehcir edilen Ermeniler, taşınabilir bütün mal ve eşyalarını birlikte götürebilecekleri gibi, nakil sırasında can ve mal güvenlikleri ile iâşe temini ve istirahatleri, güzergâhları üzerinde bulunan mahalli yetkililere bırakılmıştır (BOA, DH. ŞFR. 53-92). Bu arada, bölgedeki bütün Ermenilerin nakli gerçekleştirilmeyip Bağdat demiryolu projesinde ve askeri menzillerde geçici olarak müstahdem olunan Ermeniler ve aileleri istisna tutulmuştur (BOA, DH. ŞFR. 493-9).

Tehcir sırasında taşkınlık çıkaran Ermeniler de vardır. Örneğin Zeytun Ermenileri, sevk sırasında Maraş ve Bahçe arasında yer alan Fındıcık köyünde Temmuz 1915 tarihinde isyan ettiler. Cemal Paşa, olayın bastırılması için 132. Alayı görevlendirirken halkın galeyana gelmemesi için

¹⁰ Ermenilerin bu bölgede, Birinci Dünya Savaşı öncesinde de, 1909 yılında, bir takım olaylara sebep oldukları görülmektedir. Litaretüre *1909 Adana Ermeni Olayları* şeklinde geçen bu olaylar esnasında birçok hadisenin meydana geldiği ve vatandaşların zarar gördükleri, zarar gören vatandaşlar için de yardımlar yapıldığı bilinmektedir. Bu olayların ayrıca çevre vilayetlere de sıçradığı bilinmektedir. Yapılan çalışmalardan bazıları için bkn. (1909 Adana Olayları, 2011; Sarıay & Karacakaya, 2012; Efe, 2016). Bu havalide yapılan yardımlar konusunda bkn. (Çatal, 2020; Çatal, 2021).

tedbirler alınmaya çalışılmıştır (Güher, 2018, s. 252). Ermenilerin sevk işleminin devam ettiği dönemde, Hassa kazasında da benzer bir olayın meydana geldiği görülmektedir. Hassa kazasında bazı Ermenilerin askeri erzak ve mühimmatı sabote ettiği, değirmenleri ve bazı haneleri basıp birkaç kişiyi darp ettikleri ve benzer silahlı saldırılar gerçekleştirdiklerinin Bereketoğlu Ali tarafından ihbar edilmesi üzerine, vilâyet jandarma alay kumandanlığından bir seyyar jandarma birliği olay mahalline sevk edilmiştir. Yapılan takibat sonucunda, dört kişi oldukları tespit edilen bu çeteden ikisi yakalanmıştır (BOA, MV. 198-24; MV. 266-35). Cebel-i Bereket'te olaylar bu şekilde cereyan ederken ekim ayına gelindiğinde, bölgede devam eden tehcir işleminin tamamlandığı bildirilmiştir (BOA, DH. EUM. 2. Şb. 68-89).

Hazırlanan sevk ve iskân kanunu gereğince, Anadolu genelinde savaş alanı dışına çıkarılması uygun görülen Ermenilerden, Cebel-i Bereket Livası dâhilinde bulunanların tehcir işlemleri tamamlandıktan sonra bölgede Ermeni çetelerinin faaliyetleri Birinci Dünya Harbi boyunca devam etmiştir. Zira savaş döneminde taşrada genel itibarıyla meydana gelen devlet otoritesi boşluğu, bazı Ermenilerin bölgede 1915, 1916 ve 1918 yıllarında şekâvetine yol açmıştır. Osmaniye kazasında Serkis adında bir Ermeni, genellikle sarp dağlarda yuvalanıp yiyecek, kıyafet ve para temini için Aralık 1915 tarihinde bir köye inerek ahalinin can ve mal güvenliğini tehdit edince, çıkan çatışmada iki kişiyi katletmiştir. Jandarma kumandanı Hüsametdin Efendi ve altı neferi tarafından yapılan geniş aramalar sonucunda yeri tespit edilince, teslim ol çağrısına ateş ederek cevap vermiş ve çıkan çatışmada ölü olarak ele geçirilmiştir. Çatışmada bir asker de yaralanmıştır (DH. EUM. 6. Şb. 40-10).

1916 yılında ise bir Ermeni çete tarafından Osmaniye kazasının Derviş köyüne gerçekleştirilen saldırı sonucunda; birinin adı Hacı Musa-zâde olmak üzere üç kişinin katledildiği ve 20'nin üzerinde yaralı olduğu bilgisi mahalli idareye iletilmiştir. Bunun üzerine Dâhiliye Nezâretinden 17 Mayıs 1916 (14 B 1334) tarihinde gelen şukkada, şakilerin ele geçirilmesi için vilâyet jandarma alay kumandanlığından bir birliğin tayini ve şehit olan kişilerin ailelerine maaş tahsis edilmesi emredilmiştir (DH. EUM. 2. Şb. 94-70).

Birinci Dünya Harbi'nin silahlı mücadele safhasını sona erdiren Mondros Ateşkes Antlaşması, 30 Ekim 1918 tarihinde imzalandıktan sonra Mondros Mütarekesinden istifadeyle bazı Ermeni çetelerin bölgedeki faaliyetlerinin devam ettiği görülmektedir. Bu husus ile alakalı olmak üzere, Dâhiliye Nezâretinden 11 Aralık 1918 (7 Ra 1337) tarihinde Hariciye Nezâretine gönderilen tezkirede; Kilis Kürt Dağı ile Cebel-i Bereket

Livasında faaliyet göstermekte olan Ermeni çetelerinin Halep'te toplanarak hazırlık yaptıkları ve Kilis, Antep ve Maraş yollarıyla Adana'ya doğru yürüyeceklerinin Antep ve İçel mebusları tarafından haber verildiği belirtilip bu konuda gerekli tedbirlerin alınmasının gerektiği bildirilmiştir (BOA, BEO. 4546-340934; BEO. 4596-246103). Durum böyle iken, Maraş'tan Konya'ya giderken Toprakkale-Osmaniye tren istasyonları arasında Fransız askeri kıyafetini giyen iki Ermeni şaki tarafından, Zor'un sabık telgraf müdürü Muharrem Efendi'nin para ve elbiselerine el konulmuş ve süngülenerek trenden atılmıştır. Maraşlı Mehmet Nuri ve Mümtaz tarafından da vuku' bulan şikâyet üzerine yapılan tahkikat sırasında, Muharrem Efendi'nin yaralı olarak Toprakkale İngiliz Hastanesine sevk edildiği ve hastanede tedavi görürken ölüm haberi gelmiştir (BOA, DH. EUM. AYŞ. 8-34).

Savaş sonrası Ermeni çetelerinin bölgede gerçekleştirmiş oldukları eşkıyalık olaylarına bir başka örnek ise Dört Yol kazasında yaşanmıştır. Doğu cephesinde Ruslarla işbirliği içerisinde faaliyet yürüten Ermeni çeteler, benzer işbirliğini Dört Yol kazasında da gerçekleştirdiler. Bu bağlamda, Fransa'nın Ermenilerden oluşan çete askerleri, Dört Yol'un Azizler ve Karakese köylerini basarak kadın, çocuk ve ihtiyarlardan oluşan dokuz kişiyi katledip hayvanlarını ve emlakını gasp ederek yağmaladılar. Ayrıca başka mahallerdeki Ermeni çetelerini adı geçen köylere toplayıp Müslümanların elindeki silahları bu şakilere dağıttılar (BOA, DH. EUM. 2. Şb. 66-48; DH. EUM. 2. Şb. 96-77).

Birinci Dünya Harbi yıllarında diğer taşra mahallerinde olduğu gibi Cebel-i Bereket Livası dâhilinde de Osmanlı ordusunda görev yapan askerlerin, birliklerinden ayrılarak çeteler teşkil ettikleri bilinmektedir. Cebel-i Bereket Jandarma Taburuna bağlı bir seyyar jandarma birliği, Aralık 1917 tarihinde Dört Yol kazasında bulunduğu sırada bahsi geçen birlikten üç asker silahlarıyla birlikte firar edip Çepni köyündeki evleri basarak taşınabilir malları gasp ettiler. Ayrıca Osmaniye kazasından Musaoğlu Ali ve Kömürcü Ahmet namlarındaki şakiler gibi seferberlik haberini alıp bakaya kalanlar da olmuştur. Bakaya kalan askerlerin bir kereye mahsus haklarında işlem yapılmayacağı vaadinde bulunularak teslim olmalarının istenilmesi, devletin yaşanan savaş döneminden dolayı taşrada iç güvenlik sorunları karşısında çaresiz kaldığı şeklinde yorumlanabilir (BOA, DH. EUM. 6.Şb. 28-66; DH. EUM. 6. Şb. 98).

Birinci Dünya Harbi sonrasında Cebel-i Bereket'te meydana gelen eşkıyalık olayları incelendiğinde bunların, içinde bulunulan savaş ve işgaller nedeniyle devlet otoritesinin zayıflamasına dayalı olarak yaşanan asker

kaçakları ve iktisadi krizin baş göstermesinden dolayı çıktığı ifade edilebilir. Esasen asker kaçaklarının oluşturduğu tehlikeye, Osmanlı Devleti'nin gerileme ve yıkılış dönemindeki her savaş halinde rastlanmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı yıllarında da bu olayın hemen her bölgede yaşandığı görülmektedir (Halaçoğlu, 2009, s. 134). Savaş sonrası tespit edilen ilk olay, Osmaniye kazasında taşkınlık çıkaran bir Ermeni'ye aittir. Bu dönemde Ermeni şakilerin dâhil oldukları olayların, etnik ve siyasi mahiyetten ziyade iktisadi saiklerle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki, Hassa kazasının Alaca köyünden geçen muhacir Bayram'ın önünü kesen jandarma kıyafetli bir Ermeni şakinin, muhacir Bayram'ın bir altın lirasını, Alman tüfeğini ve yanındaki zahiresini gasp edip kaçtığı ve bu sırada iki köylüyü de yaraladığı resmiyete yansıyan hususlardandır (BOA, DH. EUM. AYS. 14-97). Bir diğer Ermeni şakinin, Hassa kazasının Çay köyünde tespit edildiği ve bu şakinin Çay köyünü basarak bir çifte tüfeği ile bir katır yükü kadar eşyayı gasp ettiği ve Kızıl Dağına doğru kaçtığı belirtilmektedir (BOA, DH. EUM. AYS. 9-34). Görüldüğü üzere burada Ermeni şakilere dair verilen malûmat, sıradan eşkıya görünümü veren münferit faili meçhul olaylardır. Savaş sonrası tespit edilen son olay ise asker firarisi olup Maraş civarında şekâvetiyle ün salmış Ateşoğlu Sarı ve yanındaki iki adamına aittir. Ateşoğlu Sarı ve adamlarının Adana, Osmaniye ve Hassa kazalarında bilhassa hayvan sürülerini çalmalarıyla bilindikleri ve girilen bir silahlı çatışmada, mavzerle öldürdükleri görülmektedir (BOA, DH. EUM, AYS. 11-68).

5. SONUÇ

Birinci Dünya Harbi süreci ve sonrasında, Osmanlı Devleti'nin idari, sosyal, siyasal ve askeri yapısında baş gösteren sıkıntılara paralel olarak ortaya çıkan eşkıyalık sorunu, birçok taşra mahallinde meydana gelmiştir.

Söz konusu eşkıyalık olaylarına hem Müslim hem de gayrimüslimlerin sebep olduğu görülmektedir. Devlet, toplumu terörize eden ve halkın can, namus ve mal güvenliğini risk altında tutan eşkıyalık sorunsalının çözümü için periferide (taşrada) gerekli güvenlik önlemlerini almaya gayret etmiştir.

Bu olumsuz koşulların ürettiği bir gereklilik olarak merkezi otorite, bozulan statükonun yeniden tesisi için araştırma bölgesi olan Cebel-i Bereket havalisinde, kamu düzenini yeniden inşa etme adına, yaşanan eşkıyalık olaylarının bastırılmasında en önemli güç aygıtı olarak jandarma teşkilatının bünyesinde seyyar jandarma birlikleri oluşturmuştur.

Cebel-i Bereket Livasında Müslüman ve gayrimüslim kaynaklı olarak ortaya çıkan eşkıyalık olayları Osmaniye, Dörtüol, Bahçe ve Hassa

kazalarında meydana gelirken toplam olarak 19 olay tespit edilmiştir. Bu olaylardan 11'inin gayrimüslim kaynaklı olduğu ve bu rakamın sekizinin de çete şeklinde ortaya çıktığı görülmüştür. Geriye kalan sekizi ise Müslümanlar tarafından gerçekleştirilmiş olup beşi çete ve üçü bireysel şekilde vuku' bulmuştur. Müslüman eşkıya çetelerinden ikisi asker firarilerinden, diğeri ise bakaya askerlerinden oluşmaktadır. Ermeni kaynaklı eşkıyalık olaylarının ise yedisi çete ve üçü münferit olarak meydana gelmiştir. Buna göre, Cebel-i Bereket havalisinde gayrimüslim orjinli eşkıyalık olaylarının çoğunun Ermeniler tarafından gerçekleştirildiği ifade edilebilir.

6. SUMMARY

In this study, the banditry incidents that took place in the area known as Cebel-i Bereket Sanjak in the Ottoman administrative structure during the First World War, which took place between the years 1914-1918, and the struggle of the gendarmerie with these incidents were examined and evaluated.

Bandit; It is the plural of the word shaki, which means unfortunate, unfortunate, sinful, rebellious in the dictionary. In general, it is seen that the terms harrabe or kuttau't-tarık are used in Islamic history for the groups that commit robbery, aiming at the property and life of the people, and extort money. In the Ottomans, although the second term is encountered, those who engage in such activities are mostly called shaki and its plural as bandit. It is also known that in Ottoman documents, people engaged in banditry activities were called haramî, ahl-i mischief or suhte bandit.

The deterioration in the socio-economic life of the Ottoman society, the weakening of the central state power due to political, military, social and economic reasons, the inability to implement the laws for this reason, and the beginning of material and moral persecution accordingly paved the way for the emergence of rebellion, that is, banditry in the society. It is known that banditry events took place in the classical period of the Ottoman Empire, and these events are called the Celali Revolts.

Due to the absence of a civil administration with the name of Cebel-i Bereket today, it would be useful to briefly talk about the civil administrative history of the aforementioned livan before going into the main subject. It is seen that in 1865, as a result of the activities of the Fırka-i Islahiye in Çukurova and the surrounding regions, in order to ensure public order, a number of accidents were created. Osmaniye, one of these districts, was established as a district within the Payas District Governorate of Adana

Sanjak of Aleppo Province in 1866. Osmaniye county was connected to Payas Sanjak between 1871-1878. Payas Sanjak was reduced to the status of a district in 1878-1879 and Cebel-i Bereket Sanjak was formed, the center of which was Yarpuz. In the next period, Osmaniye and Payas constitute the districts of Cebel-i Bereket Sanjak since 1879. While Cebel-i Bereket remained as a province between 1924-1933, the status of province was abolished in 1933. Osmaniye, which maintained its administrative dependence on Adana in the status of a district for a long time until 1996, became a province again on this date.

It is seen that the banditry incidents detected in Cebel-i Bereket Liva during the First World War occurred in Osmaniye, Dört Yol, Bahçe and Hassa townships. Since the Ottoman Empire was involved in this great war in the last quarter of 1914, it is thought that it would be beneficial in terms of the integrity of the subject to mention other banditry events in the region this year. In this context, the first bandit identified in the region in 1914 is Kamali Vartuvar, who is described as shaki-i famous in the records.

The first animosity detected in the region at the beginning of the First World War is the increased animal theft in the Osmaniye district. In this respect, it is seen that the hawk named Çobanoğlu Ali from the village of Koçi took the animals he stole from the settlements in the highland time to Haçın and sold them, and complained about this. It is known that Ali and his friend Karabet were engaged in animal smuggling for a long time and both names were seized by the gendarmerie.

Although there are different dates on the date of establishment in order to ensure internal security in the Ottoman Empire, it is known that the Gendarmerie organization, whose opinion that it was founded in 1839, was active until the last years of the Ottoman Empire in suppressing the banditry events. In this context, Nude Abo from the Ökkeş Ali gang, Kurdish Dağlı Halil, Kayabaşlı Ökkeş, Deli Ökkeş from Çerçili village and İsa from Tesbi village, who had fallen ill in Cebel-i Bereket, were captured as dead as a result of the clash with the gendarmerie.

It is known that there are shakis who sing alone in the region. For example, the gendarmes surrounded him in a house as a result of the prosecution, upon the report that Hasan, the son of Yörük Ali, who had climbed the mountain in the town of Dört Yol in October 1917 with the allegation that he had been wronged, had raided the houses and usurped various jewelry. However, he was captured dead in the conflict that broke out after he did not surrender.

With the Deportation Law enacted during the First World War, it was tried to ensure that the Armenians in this region were transferred to safer areas. However, it is seen that some Armenians are outraged. Bereketoğlu Ali reported that some Armenians sabotaged military supplies and ammunition, raided mills and some houses, battered a few people, and carried out similar armed attacks in Hassa district, and a mobile gendarmerie unit was dispatched from the provincial gendarmerie regiment command to the scene. As a result of the proceedings, two of these gangs, of which four were identified, were caught.

It is known that the soldiers who served in the Ottoman army in the Cebel-i Bereket Liva, as in other rural areas during the First World War, left their units and formed gangs. When a mobile gendarmerie unit affiliated to the Cebel-i Bereket Gendarmerie Battalion was in Dört Yol district in December 1917, three soldiers from the aforementioned unit escaped with their guns and raided the houses in Çepni village and robbed movable goods.

When the banditry incidents that took place in Cebel-i Bereket after the First World War are examined, it can be stated that they emerged due to the weakening of the state authority due to the wars and occupations, desertions and the emergence of the economic crisis.

While the banditry incidents that emerged in the Cebel-i Bereket Liva due to Muslim and non-Muslim origins occurred in Osmaniye, Dört Yol, Bahçe and Hassa townships, a total of 19 incidents were detected. It was observed that 11 of these incidents were of non-Muslim origin, and eight of them emerged as gangs. The remaining eight were carried out by Muslims, and it was determined that five of them occurred as gangs and three as individuals.

It is seen that it is thought that the personnel who fight against banditry will be rewarded.

7. KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Dâhiliye Mektûbi Kalemi Evrâkı (DH. MKT): 2454-118.

Dâhiliye Emniyet-i Umûmi Memûrin Kalemi Evrâkı (DH. EUM. MEM): 131-18; 161-38.

Dâhiliye Emniyet-i Umûmi Emniyet Şubesi (DH. EUM. EMN): 68-18; 89-1.

Dâhiliye İdâre Evrâkı (DH. İD): 104-12.

Dâhiliye Emniyet-i Umûmi Altıncı Şube Evrâkı (DH. EUM. 6. Şb): 2-4; 40-10; 28-66; 98-77.

- Dâhiliye Emniyet-i Umûmi Üçüncü Şube Evrâkı (DH. EUM. 3. Şb): 47-30.
 Dâhiliye Şifre Kalemi Evrâkı (DH. ŞFR): 53-92; 493-9.
 Meclis-i Vükela Mazbataları (MV): 198-24; 266-35.
 Dâhiliye Emniyet-i Umûmi İkinci Şube Evrâkı (DH. EUM. 2. Şb):68-89; 94-70; 66-48; 96-77.
 Bâb-ı Âli Evrâk Odası (BEO): 4546-340934; 4596-246103.
 Dâhiliye Emniyet-i Umûmi Asayiş Kalemi Evrâkı (DH. EUM. AYŞ): 8-34; 14-97; 9-34; 11-68.

Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivi

Ahmet Akbaş, 1923-1257 nolu özlük dosyası.

Sürelî Yayınlar

- Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye: 1283; 1284.
 Salnâme-i Vilâyet-i Halep: 1286.
 Salnâme-i Vilâyet-i Adana: 1289; 1290; 1293; 1294; 1296; 1297; 1299; 1308; 1309; 1312; 1318; 1320.

2. Araştırma-İnceleme Eserler

- Akdağ, M. (1995). *Türk halkının dirlik düzenlik kavgası Celâlî isyanları*. İstanbul: Cem Yayınevi.
 Aktürk, S. (2021). 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanîye Kazâsı'nın idâri ve eğitim durumu. Ü. Candeğer, H. Emen (Ed.) *Osmaniye Araştırmaları II* (ss. 31-50). Ankara: Gazi Kitabevi.
 Altıntaş, A. vd. (1993). *Osmanlı belgelerinde Ermeniler (1915-1920)*, Ankara: Devlet Arşivleri Genel müdürlüğü Yayınları.
 Atam, Ş. (2020). II. Meşrutiyet dönemi meclislerinde Cebel-i Bereket mebusları (1908-1918). Ü. Candeğer, H. Emen (Ed.) *Osmaniye Araştırmaları I* (ss. 209-230). Ankara: Gazi Kitabevi.
 Bardakoğlu, A. (1995). Eşkiya. *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 11, 463-466.
 (1971). *Türkiye mülkî idare bölümleri ve bunlara bağlı köyler belediyeler*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
 (1996). *Resmî Gazete*. Ankara: Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Müdürlüğü.
 Candeğer, Ü. (2020). Cebel-i Bereket'ten Osmanîye'ye: Göç ve iskân (1850-2020). Ü. Candeğer, H. Emen (Ed.) *Osmaniye Araştırmaları I* (ss. 301-322). Ankara: Gazi Kitabevi.
 Candeğer, Ü. (2021). Cuinet'e göre Cebel-i Bereket Sancağı. Ü. Candeğer, H. Emen (Ed.) *Osmaniye Araştırmaları II* (ss. 21-29). Ankara: Gazi Kitabevi.
 Cevdet Paşa, (1991). *Tezâkir 21-39*. C. Baysun (Haz.), Ankara: TTK Yayınları.
 Cuinet, V. (1891). *La Turquie d'Asie, géographie administrative: Statistique, descriptive ve raisonnée de chaque province de l'Asie-Mineure*. Paris.
 Çadırcı, M. (1993). Tanzimat döneminde çıkarılan men'-i mürûr ve pasaport nizâm-nâmeleri. *Belgeler*, XV/19, 170-181.
 Çadırcı, M. (2017). *Tanzimat sürecinde Türkiye ülke yönetimi*. Ankara: İmge Kitabevi.

- Çakmak, B. (2018). İzmir Jandarma Mektebi (1907-1911). İ.H. Demircioğlu vd (Ed.) *Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma* (ss. 117-138). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Çatal, A. C. (2020). 1909 Ermeni olayları sonrası Cebel-i Bereket Sancağına bağlı Erzincan ve Dörtöyl çevrelerine yapılan yardımlar. Ü. Candeğer, H. Emen (Ed.) *Osmaniye Araştırmaları I* (ss. 231-241). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çatal, A. C. (2021). 1909 Adana Ermeni olayları sonrası Bahçe, Hassa ve İslâhiye kazalarına yapılan yardımlar. Ü. Candeğer, H. Emen (Ed.) *Osmaniye Araştırmaları II* (ss. 65-76). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Demirel, F. (2018). Osmanlı Devleti'nde jandarma eğitimi: Selanik jandarma mektepleri. İ.H. Demircioğlu vd (Ed.) *Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma* (ss. 155-174). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Efe, A. (2016). 1909 Adana Ermeni olaylarının Halep Vilayetine etkisi: Kırıkhan örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42, 605-616.
- Efe, A. (2021). I. Dünya Savaşı yıllarında adana Vilayetinde eşkıyalık ile mücadele ve jandarma. İ.H. Demircioğlu vd. (Ed.) *Asayişten Cepheye: Milli Mücadele ve Jandarma* (ss. 40-54). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Erdoğan, D. İ. (2012). Birinci Dünya Savaşı yıllarında Aydın Vilayeti'nde bazı eşkıyalık olayları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (1), 246-256.
- Güher, E. (2018). Arşiv belgeleriyle Cebel-i Bereket Sancağı'nda 1915 yılındaki Ermeni tehciri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6 (15), 241-260.
- Halaçoğlu, Y. (1996). Fırka-i İslâhiyye. *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 13, 35-37.
- Halaçoğlu, A. (2009). Birinci Dünya Savaşı sonrasında Çorum'da bazı polisye olaylar ve eşkıyalık (1919). *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1 (1), 126-142.
- Hobsbawm, E.J. (1997). *Eşkıyalar*. Orhan Akalın, Necdet Hasgöl (Çev.), İstanbul: Avesta Yayınları.
- İlgürel, M. (1995). Eşkıya. *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 11, 466-469.
- (2011). *1909 Adana Ermeni olayları/makaleler*. K. Çiçek (Ed.).Ankara: TTK Yayınları.
- Karcı, E. (2018).Üsküp Jandarma Karakol Kumandanları Mektebi. İ.H. Demircioğlu vd (Ed.) *Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma* (ss. 97-116). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kolutek, M. (2020). Cebel-i Bereket Sancak merkezinin Erzincan'dan Osmaniye'ye taşınmasına yapılan itirazlar. *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sonbahar Özel Sayısı, 149-159.
- Karaboran, H. H. (1996). Osmaniye'nin kuruluş ve gelişmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 5-46.
- Maden, F. (2018). *Kastamonu'da eşkıyalık*. İstanbul: Kitabevi.
- Özbek, N. (2004). Osmanlı İmparatorluğu'nda iç güvenlik, siyaset ve devlet, 1876-

1909. *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 16, 59-95.
- Özcan, A. (2013). Osmanlı Devleti'nde jandarma teşkilatı kurulmasının gündeme ilk defa gelişi (1839). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 32 (53), 173-194.
- Sarınay, Y.&Karacakaya, R. (2012). *1909 Adana Ermeni olayları*. İstanbul: İdeal Kültür Yayınları.
- Sezen, T. (2017). *Osmanlı yer adları*. Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Şemseddin Sami. (1989). *Kamus-i Türkî*. (Tıpkı basım), İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tıraş, M. (2009). Yarpuz Çayı havzasında yayla yerleşmeleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14 (22), 17-28.
- Ünver, M. (2018). Osmanlı'da eşkiyalık meselesi ve sözlü tarih ışığında bir âlim ailesinin ikamet macerası. *Journal of Islamic Research*, 29 (1), 108-116.
- Ürkmez, N. & Efe, A. (2015). *Hataylı Osmanlılar*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ürkmez, N. (2015). Eşkiyalığın engellenmesine dair Sultan II. Abdülhamid'e sunulan bir rapor. *ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, II, 31-64.
- Yörük, S. (2017). *Fırka-i Islâhiye Cevdet Paşa-Kozan ve Gâvur Dağı ahvâline dâir lâyiha*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Doç. Dr. Aydın EFE, Makale Katkı Oranı: %50; Doktorant Sıraç AKTÜRK, Makale Katkı Oranı: %50.